

В'ячеслав Швед,

кандидат історичних наук, доцент,
завідувач відділу історії країн Азії та Африки
Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України»;
ORCID: 0000-0001-7344-9384

НОРМАЛІЗАЦІЯ ВІДНОСИН МІЖ АРАВІЙСЬКИМИ МОНАРХІЯМИ ТА ІЗРАЇЛЕМ У КОНТЕКСТІ ВІЙНИ В ГАЗІ: ВИКЛИКИ, СТАН ТА ВИСНОВКИ ДЛЯ української дипломатії

Анотація. У статті досліджено особливості процесу продовження нормалізації відносин між аравійськими монархіями та Ізраїлем під час війни в Газі та врахування цього чинника в зовнішньополітичному курсі Української держави. Показано, що аравійські монархії, попри низку внутрішніх і зовнішніх викликів, не відмовилися від стратегічного курсу на зближення і нормалізацію відносин з Ізраїлем. Зазначено, що палестинський чинник на етапі війни в Газі став головним у переговорах про нормалізацію відносин аравійських монархій з Ізраїлем.

Українська дипломатія в часи війни в Газі визначила основні параметри свого зовнішньополітичного курсу на Близькому Сході, який передбачає підтримку створення Палестинської держави як запоруки миру в регіоні на основі дводержавного врегулювання палестинсько-ізраїльського конфлікту.

Ключові слова: аравійські монархії, Ізраїль, США, війна в Газі, нормалізація, тристоронній оборонний пакт, палестинське питання.

Війна в Газі, яка розпочалася 7 жовтня 2023 року безпрецедентною атакою бойовиків радикального ісламістського угруповання «ХАМАС» на Ізраїль, внесла серйозні корективи в розвиток головних геополітичних процесів на Близькому Сході. Одним із найбільш значущих і багатонадійних із них був доволі складний, але водночас невпинний процес зближення й нормалізації відносин між аравійськими монархіями та Ізраїлем, який

мав усі підстави перерости у налагодження відносин Ізраїлю як з усім арабським світом, так і з більшістю мусульманських країн. Війна значно загальмувала й ускладнила нормалізацію, але не заблокувала її, і зацікавлені сторони знову повернулися за стіл переговорів [1]. Водночас Адміністрація Президента США Джо Байдена, лідери арабських монархій, Уряд Ізраїлю та інші впливові центри світової і регіональної політики розпочали напружену дипломатичну й військово-політичну роботу для розв'язання двох взаємопов'язаних завдань: віднайдення оптимального шляху закінчення війни, повоєнного облаштування Гази, способів кардинального врегулювання палестинсько-ізраїльського конфлікту та продовження нормалізації відносин між Ізраїлем й арабськими країнами Затоки з урахуванням нових викликів і реалій.

Такий складний і напружений процес нормалізації відносин зазначених країн і його надзвичайна політична значущість потребують належного наукового осмислення, зокрема й з боку української історіографії. Адже й на рівні наших стратегічних партнерів, насамперед США, було усвідомлено нерозривний взаємозв'язок російської агресії проти України та нападу на Ізраїль, що знайшло віддзеркалення у відповідних рішеннях Президента Сполучених Штатів і Конгресу США. Ситуація навколо війни в Газі ставить перед українською дипломатією низку завдань, і необхідною умовою їх якісного опрацювання є глибокий аналіз дипломатичної боротьби, яку активізувала ця проблема.

Метою статті є дослідження комплексу внутрішніх і зовнішніх чинників, що спонукали арабські монархії та Ізраїль з допомогою США шукати спільно шляхи як закінчення війни та повоєнної трансформації Гази, так і продовження процесу нормалізації арабсько-ізраїльських відносин у нових умовах, а отже, й вивчення тих завдань, що постали в цьому контексті перед українською дипломатією.

Неухильний процес нормалізації, який істотно змінив би ситуацію в регіоні, був для іранського режиму однією з мотивацій для нацькування своєї проксісили — ХАМАС — напасти на Ізраїль. Після 7 жовтня 2023 року здавалося, що історичний договір поховано. Цьому посприяла військова відповідь Ізраїлю, яку вже засуджують навіть американці.

Повернення до обговорення угоди тепер уже зумовив Іран, здійснивши свій перший прямий ракетний обстріл Ізраїлю. Стало зрозуміло, що головна проблема нікуди не зникла та навіть набирає обертів. За посередництва США ситуація поступово вирівнюється, і пакт між Вашингтоном та Ер-Ріядом стає дедалі ближчим.

Цього разу відрізняється роль Ізраїлю в зазначеному процесі. Спочатку США та королівство укладуть власну угоду, а потім запросять Ізраїль приєднатися (якщо він погодиться, виконавши певні умови, головна з яких — покласти край війні в Газі та взяти на себе зобов'язання щодо створення Палестинської держави).

Описану вище проблему досліджують передусім у провідних американських аналітичних центрах: Вашингтонському інституті близькосхідної політики, Інституті Близького Сходу у Вашингтоні, Вашингтонському інституті арабських країн Перської затоки, Арабському центрі у Вашингтоні тощо. Серед американських дослідників варто назвати таких, як Джон Альтерман, Девід Маковські, Вільям Робак, Денніс Росс та інші. Європейську історіографію представляють насамперед науковці Європейської ради з міжнародних відносин Сінція Б'янка та Каміль Лонс, а також фахівці британського Королівського інституту міжнародних відносин.

Українська історіографія лише починає вивчати запропоновану тему, поки на рівні журнальних статей та аналітичних записок Ігоря Семиволоса та В'ячеслава Шведа. Однак складність, динамізм і багатоаспектність проблеми зумовлюють потребу в поглибленому розробленні.

Напередодні війни в Газі арабські монархії та Ізраїль доволі впевнено, попри низку перепон, просувалися до нового етапу у процесі нормалізації своїх відносин за безпосередньою участю США. Досягнуті 2020 року за Адміністрації Президента США Дональда Трампа угоди Авраама, які нормалізували відносини Ізраїлю з такими арабськими країнами Затоки, як Об'єднані Арабські Емірати та Бахрейн, не лише стали найбільш визначним кроком уперед в арабсько-ізраїльських зносинах після Кемп-Девідських угод 1978 року, а й внесли якісно нове наповнення у процес нормалізації цих відносин. Вони фактично відкинули основну ідею Арабської мирної ініціативи, яка наголошувала, що повне визнання Ізраїлю з боку арабського

світу відбудеться лише після досягнення ізраїльсько-палестинського миру та створення незалежної Палестинської держави. Угоди Авраама не містять твердих зобов'язань щодо зазначених прагнень палестинців і підкреслюють, що кожна арабська країна сама обирає шлях до нормалізації відносин з Ізраїлем [1].

Протягом 2023 року неухильно наближався новий етап нормалізації: завершувалася підготовка до підписання угоди між Саудівською Аравією та Ізраїлем, що фактично означало точку неповернення в цьому процесі.

20 вересня 2023 року спадкоємний принц Саудівської Аравії Мухаммад бін Салман заявив, що його країна щодня дедалі ближче до досягнення угоди щодо нормалізації відносин з Ізраїлем [2]. Також Державний секретар США Ентоні Блінкен провів у вересні того ж року зустріч із міністрами закордонних справ країн-членів Ради співробітництва арабських держав Затоки на полях 78-ї Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, де охарактеризував ці країни як «більш стабільний, безпечний та інтегрований регіон», який може принести світу «справжні трансформаційні результати» [3].

Початок війни в Газі поставив аравійські монархії у надзвичайно скрутне становище, а надто після початку наземної операції Армії оборони Ізраїлю в Газі з усіма її жертвами та руйнуваннями. ОАЕ, Бахрейн та Марокко, які уклали з Ізраїлем угоди Авраама, наполягають на дотриманні своїх домовленостей щодо нормалізації відносин з Ізраїлем нібито тому, що це єдиний спосіб принести мир на Близький Схід. Вони опиралися на те, що скасування угод Авраама і призупинення визнання Ізраїлю для них є неможливим і може означати, що їхні початкові міркування щодо відкриття відносин з Ізраїлем, попри його дії в Газі, були помилковими. Тому, незважаючи на всі ризики, пов'язані зі зростанням протестів проти ізраїльської політики в Газі, вони дотримувалися позиції, що вчинили правильно, навіть попри те, що може статися з палестинцями та їхнім правом жити у власній незалежній державі [4]. У січні 2024 року, після трьох місяців із початку війни в Газі, дипломатичний радник очільника ОАЕ Анвар Гаргаш зазначив, що Емірати ухвалили стратегічне рішення на довготривалий період, та додав, що конфронтація арабського світу з Ізраїлем не була успішною [4].

Керівники арабських монархій змушені були зважати на безпрецедентний вибух антиізраїльських протестів у своїх країнах і настрої арабських вулиць, тому публічно засудили початок ізраїльської наземної операції в Газі та зажадали її припинення. Водночас вони були доволі обережними у своїй критиці дій Ізраїлю, тому що за лаштунками таких країн, як ОАЕ та Саудівська Аравія, із задоволенням сприйняли б воєнну поразку ХАМАС, розглядаючи його як нерозривну частину панарабської структури політичного ісламу — «Братів-мусульман», яких вони вважали найнебезпечнішими ворогами [5].

На початку 2024 року, після послаблення у відносинах між арабськими монархіями та Ізраїлем, стало очевидним, що у взаємодії лідерів в Ер-Ріяді, Єрусалимі та Вашингтоні й досі актуальні сигнали щодо подальшої долі і перспектив нормалізації. Така ситуація значною мірою зумовлена посиленням побоювань арабських монархій, Ізраїлю та США стосовно помітного зростання деструктивних дій Ірану та його проксісил. Водночас у переговорах зросла роль палестинського чинника як одного з основних складників майбутніх угод щодо подальшої долі Газі та продовження процесу нормалізації [6].

На початку лютого 2024 року провідний американський часопис «Washington Post» повідомив, що Сполучені Штати та декілька арабських країн у швидкому темпі проводять дискусії стосовно підготовки всеохопного ізраїльсько-палестинського мирного плану з чітким графіком створення Палестинської держави. Хоча це повідомлення було схоже на пробну кульку, можливо, ініційовану з боку арабської сторони, і не було зрозуміло, чи підпише Білий дім такий детальний план без узгодження з Ізраїлем, багато хто побачив у цьому бажання продемонструвати помітний прогрес для пом'якшення ситуації напередодні Рамадану. Графік для зазначеної угоди був розроблений короткостроковий, із наміром досягнути домовленості до початку виборчої кампанії у США [7].

Це повідомлення стало очевидним свідченням того, що переговори про нормалізацію відносин між Ізраїлем і Саудівською Аравією за безпосередньою участю Сполучених Штатів тривають. Саудівська Аравія разом із чотирма іншими арабськими країнами запропонувала США амбітний дипломатичний план, зосереджений на повоєнному облаштуванні Газі та реалізації

політичних устремлінь Палестини. Його версію й було надіслано Сполученим Штатам, щоби здобути підтримку. Основним елементом цього плану є відкриття шляху до Палестинської держави в обмін на визнання Ізраїлю з боку Саудівської Аравії. План також закликає арабські країни організувати навчання безпечових структур палестинської влади та відродити Палестинську автономію як серйозну та відповідальну політичну силу. Ізраїль «поки що» відхилив план, а Прем'єр-міністр Беньямін Нетаньягу чітко дав зрозуміти США, що він проти будь-якої Палестинської держави [8].

У середині січня 2024 року, під час своєї п'ятої поїздки в регіон конфлікту з початку війни в Газі, Держсекретар США Е. Блінкен заявив, що переговори про нормалізацію тривають, і «в регіоні є явна зацікавленість у цьому» [9]. Однак, як вважають експерти, ціна, яку королівство вимагатиме в обмін на нормалізацію відносин з Ізраїлем, зараз буде вищою, ніж до війни в Газі, оскільки Ер-Ріяд відчуває, що може отримати додаткові поступки від Сполучених Штатів та Ізраїлю. На думку саудівського експерта Алі Шихабі, «Уряд Саудівської Аравії, як і раніше, відкритий до нормалізації відносин за умови, що Ізраїль зробить конкретні кроки на місцях, щоби створити основу для імплементації принципу “дві держави для двох народів”. Серед них, наприклад, цілковите зняття блокади з Газі, надання повних повноважень Палестинській національній адміністрації в Газі та на Західному березі річки Йордан, виведення військ з основних районів на Західному березі тощо» [9].

«Підґрунтя нормалізації відносин арабських держав з Ізраїлем очевидне навіть на тлі загострення риторики та активізації їхніх дипломатичних зусиль через війну в Газі, деякі з яких набули нового колективного підходу. ОАЕ й далі чітко заявляють, що зближення з Ізраїлем — це їхній стратегічний вибір, який подолає навіть такі серйозні виклики, як війна в Газі. Хоча Саудівська Аравія посилює дипломатичні маневри і загострює свою риторику, її зусилля до того, щоб тримати двері відчиненими для нормалізації відносин, свідчать про привабливість для держав Затоки мовчазної угоди: нормалізації взаємин з Ізраїлем в обмін на поліпшення відносин і зростання важелів впливу на Сполучені Штати. Це дасть країнам Затоки змогу отримати посилені зобов'язання у сфері безпеки і кращий доступ до американських

технологій та оборонних систем. Природно, що кожна країна За-токи прагне до нормалізації, спираючись на власні пріоритети й інтереси. ОАЕ, наприклад, припускаючи, що Сполучені Штати зміщують фокус уваги з регіону, і визначаючи Ізраїль важливим актором у сфері регіональної безпеки і потенційним торговельним та інвестиційним партнером, наголошують на дещо інших складниках, ніж саудити» [8]. Для саудитів надзвичайно важливе поєднання та узгодження угоди про нормалізацію відносин з Ізраїлем насамперед з укладанням оборонного союзу зі США на кшталт американсько-ізраїльського, який убезпечив би королівство від загроз з боку Ірану та його проксісил.

У Саудівській Аравії знають про справжні наміри іранського режиму щодо загравання з палестинцями і розуміють, що лише потужна оборонна угода зі США здатна реально захистити королівство. Показовою є стаття «Питання Ірану для Саудівської Аравії» А. Шихабі, яка переконливо засвідчує, як саудівська еліта сприймає Іран. Аналітик підкреслює, що королівство та інші арабійські монархії вбачають в Ірані відкриту ворожу силу, яка хоче зруйнувати регіональний порядок і цинічно використовувати проблему палестинців для розповсюдження нестабільності. Іран, стверджує А. Шихабі, ніколи не збирався «звільняти» Палестину, він намагається «видавити» з регіону присутність Сполучених Штатів і встановити власну гегемонію [10].

Масована ракетна атака проти Ізраїлю 13 квітня 2024 року безпосередньо з території Ірану створила нову воєнно-політичну і безпекову реальність у Близькосхідному регіоні. Вона підштовхнула США, арабійські монархії та Ізраїль до формування стратегічного альянсу проти іранської загрози, значно прискорила роботу над завершенням контурів оборонної угоди між США та Саудівською Аравією, до якої за певних умов може приєднатися Ізраїль. Як зазначив Мартін Індик, колишній Посол США в Ізраїлі, у виступі в Раді з міжнародних відносин, «араби-суніти, зокрема Йорданія і Саудівська Аравія, відверто визнали, що найбільша загроза є з боку Ірану. Ми виявили, що стратегічна координація між США й Ізраїлем значно розвиненіша, ніж вважала більшість... та [арабські держави], які раніше зазнавали нападів іранських ракет і снарядів, тепер мають надійну оборонну парасольку, яка є частиною домовленості про стратегічну співпрацю між США, сунітськими арабськими країнами та Ізраїлем» [11].

Усі ці події навколо безпрецедентної атаки Ірану проти Ізраїлю, так само як і готовність арабських країн приєднатися до Ізраїлю у протистоянні іранській загрозі, продемонстрували, що відчинилося вікно для створення регіональної коаліції зі спільною стратегією супротиву Ірану та його проксісилам.

З огляду на переваги та можливості такої нової ситуації Ізраїль, Сполучені Штати та арабські країни, а надто Саудівська Аравія, мають визнати унікальність нинішнього моменту і використати його. Прорив у досягненні угоди про нормалізацію відносин між Ізраїлем та Саудівською Аравією, яким опікуються Сполучені Штати, має стати своєрідним цементом широкої коаліції, що склалася через події 13 квітня 2024 року. Внаслідок такої ізраїльсько-саудівської угоди, найімовірніше, відбудеться трансформація відносин Ізраїлю з іншими арабськими країнами із сунітською більшістю як на самому Близькому Сході, так і поза його межами. Президент США Дж. Байден, ізраїльські та арабські лідери продемонстрували, що вони бажають, щоб така угода з'явилася незабаром. Водночас Адміністрація Президента США наполягала на тому, що військові дії в Газі мають бути припинені перед переговорами про остаточне укладання такої угоди [12].

29 квітня — 1 травня 2024 року Держсекретар США Е. Блінкен здійснив свій сьомий із початку війни в Газі візит на Близький Схід і відвідав Саудівську Аравію, Йорданію та Ізраїль. Під час переговорів із керівництвом держав, а також міністрами закордонних справ країн-членів Ради співробітництва арабських держав Затоки у форматі спільної міністерської зустрічі очільник американської дипломатії акцентував на декількох взаємопов'язаних завданнях. По-перше, обговорити із саудівською стороною стан і перспективи завершального етапу підготовки американсько-саудівської оборонної угоди, досягнути підтримки з боку аравійських монархій у повоєнній реконструкції Газі та створенні незалежної Палестинської держави, а також спробувати переконати ізраїльське керівництво в необхідності проголошення тривалого припинення вогню в Газі і дати зелене світло утворенню незалежної Палестинської держави. Під час виступу на зустрічі з міністрами закордонних справ аравійських монархій Е. Блінкен звернув увагу на те, що Близькосхідний регіон має два альтернативні шляхи розвитку: один

пов'язаний із розколом, деструкцією, насильством і постійною небезпекою, а другий — із більшою інтеграцією, безпекою та миром [13].

2 травня 2024 року речник Державного департаменту США Метью Міллер повідомив, що Вашингтон та Ер-Ріяд близькі до завершення обговорення та розроблення деталей оборонного пакту між ними, який, однак, потребує виконання такої умови, як припинення війни в Газі. Саудівська Аравія розглядає цей пакт як частину всієї багатокомплексної угоди за умови відкриття шляху до створення Палестинської держави [14].

У ситуації навколо укладання фактично тристоронньої широкомасштабної та унікальної оборонно-безпекової угоди між США, Саудівською Аравією та Ізраїлем, яка б докорінно змінила весь геостратегічний ландшафт Близького Сходу, всі зусилля зіткнулись із впертим небажанням Прем'єр-міністра Ізраїлю Б. Нетаньягу виконати дві обов'язкові умови, які висунула саудівська сторона: припинити війну в Газі та відкрити шлях до створення Палестинської держави. Під час візиту до Ізраїлю наприкінці квітня 2024 року Держсекретар США Е. Блінкен не зміг схилити Б. Нетаньягу до таких поступок. За цих умов спадкоємний принц Саудівської Аравії ініціював план Б щодо укладання американсько-саудівського оборонного пакту, який не потребує згоди Б. Нетаньягу. За інформацією британського видання «Guardian», США та королівство підпишуть двосторонню оборонну угоду, яка забезпечить американську допомогу саудитам у створенні цивільної програми з ядерної енергії та співпрацю у сфері штучного інтелекту. Після цього Ізраїлю буде запропоновано угоду з нормалізації відносин із Саудівською Аравією в обмін на згоду щодо створення Палестинської держави. Однак, згідно з планом, укладання двосторонньої американсько-саудівської оборонної угоди не залежатиме від Уряду Б. Нетаньягу. Важливим моментом в американсько-саудівській угоді є те, що вона сприятиме надійному перешкодженню іранському експансіонізму та зменшить вплив Китаю на Саудівську Аравію і весь Близький Схід [15].

Зазначена угода має потенціал змінити Близький Схід. Окрім посилення безпеки Ізраїлю та Саудівської Аравії, вона зміцнить позиції США в регіоні на тлі впливу Ірану та Китаю. Ця угода містить серйозні стимули для її досягнення найближчим часом.

Нині США та Саудівська Аравія розглядають угоду як ключ до припинення війни між Ізраїлем і ХАМАС, яка сколихнула весь Близький Схід і призвела до величезних протестів на Заході. Обидві країни запропонують Ізраїлю низку економічних, безпекових і дипломатичних стимулів, якщо він відмовиться від планів вторгнення в Рафах і швидко завершить війну з ХАМАС. Для Б. Нетаньягу ще однією перевагою є те, що пакет допоможе протистояти агресії Ірану. В Ізраїлю фактично закінчується час для укладання угоди, адже що довше триває війна, то слабшою стає міжнародна підтримка цієї країни [16].

Водночас радник Президента США з питань національної безпеки Джейк Салліван відкинув припущення, що розглядають можливість укладання двосторонньої угоди між США та королівством, навіть якщо Ізраїль відмовиться йти на поступки палестинцям. «Інтегроване бачення — це двостороннє порозуміння між США та Саудівською Аравією в поєднанні з нормалізацією відносин між Ізраїлем і Саудівською Аравією та одночасно зі значними кроками з боку палестинського народу. Не можна відокремлювати одну частину від іншої», — сказав Дж. Салліван [17].

Початок війни в Газі спершу загальмував процес нормалізації відносин між арабськими монархіями та Ізраїлем, створивши серйозні труднощі на його шляху. Однак довгострокові стратегічні інтереси обох сторін посприяли його продовженню і в умовах війни. Водночас новий етап зазначеного процесу вирізняється значним підвищенням ролі палестинського чинника. Саудівська Аравія наголошує, що необхідною умовою нормалізації її відносин з Ізраїлем є припинення війни в Газі і, головне, дозвіл на створення Палестинської держави.

Помітного поштовху прискоренню процесу нормалізації відносин у регіоні надала активізація експансіоністських дій Ірану, а надто його безпосередня і безпрецедентна масована ракетна атака на Ізраїль 13 квітня 2024 року. Вперше за всю історію Близького Сходу виникла справжня тристороння регіональна антиіранська коаліція, яку сформували Ізраїль, США та декілька арабських держав, передусім Йорданія, ОАЕ та Саудівська Аравія. Усе це посприяло тому, що врешті-решт почали вимальовуватися реальні контури багатоаспектної тристоронньої взаємопов'язаної оборонної угоди між США, Саудівською Аравією та Ізраїлем, яка має охоплювати такі головні елементи, як укладання оборонного

союзу між США та Саудівською Аравією; нормалізація відносин Саудівської Аравії з Ізраїлем у разі припинення війни в Газі або бодай тривалого перемир'я та згоди на відкриття шляху до палестинської державності і приєднання Ізраїлю до американсько-саудівського оборонного пакту в його інтеграційній єдності.

Процес нормалізації відносин між Ізраїлем та арабськими монархіями, який триває під час війни в Газі, ставить перед українською дипломатією потребу опрацювати оптимальний зовнішньополітичний курс у Близькосхідному регіоні. Основні елементи зовнішньополітичної позиції України щодо війни в Газі були викладені в заяві МЗС України щодо ситуації на Близькому Сході від 17 жовтня 2023 року. Такими елементами стали: безумовне рішення засудження нападу збройних формувань ХАМАС на Ізраїль; неухильна підтримка Ізраїлю у його праві на захист і зусиллях задля протидії терористичним актам; підтвердження того, що близькосхідний мирний процес залишається основою будь-яких зусиль, спрямованих на відновлення регіональної стабільності і безпеки; послідовна підтримка реалізації принципу двох держав, Ізраїлю та Палестини, які житимуть поруч у мирі й безпеці; необхідність урегулювання палестино-ізраїльського конфлікту за допомогою політико-дипломатичних засобів [18]. В умовах фінальної роботи дипломатичних відомств США, Саудівської Аравії та Ізраїлю з метою формулювання основних положень тристоронньої воєнної угоди українська дипломатія конкретизувала свою позицію щодо сучасного становища в Газі та перспектив нормалізації в регіоні.

За результатами зустрічі Спеціального представника України з питань Близького Сходу та Африки Максима Субха та Посла Палестини в Україні Хашема Даджані було викладено головні підходи України до сучасної ситуації в Газі: Україна висловлює глибоку занепокоєність розвитком ситуації в Газі, насамперед щораз більшою кількістю загиблих і поранених серед мирного населення; реалізація принципу двох держав, Ізраїлю та Палестини, які житимуть поруч у мирі й безпеці, є єдиним шляхом для досягнення всеосяжного та сталого миру і стабільності на Близькому Сході; Україна визнає право палестинського народу на створення власної держави відповідно до принципу дводержавного врегулювання; є перспективи налагодження дієвої співпраці у сфері підтримання продовольчої безпеки Палестини та її долучення до ініціативи Президента України Володимира Зеленського «Зерно з України» [19].

Така гнучка і водночас принципова позиція України щодо ситуації в Газі та перспектив її нормалізації дає українській дипломатії змогу, по-перше, активно співпрацювати з основними стратегічними союзниками, а по-друге, забезпечити не лише збереження, а й зміцнення позицій України в арабському світі та Близькосхідному регіоні.

1. Singh, M. (2024) 'President Biden's Middle East Squeeze Play', *Washington Institute for Near East Policy*, 5 March. Available at: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/president-bidens-middle-east-squeeze-play>
2. Ebrahim, N. (2023) 'Saudi crown prince says normalization deal with Israel gets "closer" every day', *CNN*, 21 September. Available at: <https://edition.cnn.com/2023/09/21/middleeast/saudi-arabia-mbs-interview-fox-intl/index.html>
3. Webb, C. (2023) 'Gulf states can deliver "transformational results" for the world: Blinken', *Arab News*, 18 September. Available at: <https://www.arabnews.com/node/2376046/middle-east>
4. Harb, I. (2024) 'Normalization Survives Despite the Gaza War', *Arab Center Washington DC*, 11 January. Available at: <https://arabcenterdc.org/resource/normalization-survives-despite-the-gaza-war>
5. Bianco, C. and Lons, C. (2024) 'National interests and regional turmoil: The Gulf states' view on Gaza and the Red Sea', *European Council on Foreign Relations*, 12 January. Available at: <https://ecfr.eu/article/national-interests-and-regional-turmoil-the-gulf-states-view-on-gaza-and-the-red-sea>
6. Cooper, R.C. (2024) 'The future of Saudi-Israeli relations is a balancing act between Palestinian and regional interests', *Atlantic Council*, 22 February. Available at: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/saudi-arabia-israel-two-state-gaza-normalization>
7. Makovsky, D. (2024) 'Without Enforcement, Talk of Two States Is Hollow', *The Washington Institute for Near East Policy*, 16 February. Available at: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/without-enforcement-talk-two-states-hollow>
8. Roebuck, W. (2024) 'The Inner Logic and Outer Limits of Post-Gaza Normalization', *Arab Gulf States Institute in Washington*, 1 February. Available at: <https://agsi.washingtoninstitute.org/the-inner-logic-and-outer-limits-of-post-gaza-normalization>
9. Ebrahim, N. (2024) 'Saudi Arabia isn't ruling out befriending Israel. But it may come at a higher price', *CNN*, 15 January. Available at: <https://edition.cnn.com/2024/01/15/middleeast/saudi-israel-normalization-gaza-mime-intl/index.html>
10. Shihabi, A. (2024) 'The question of Iran for Saudi Arabia', *Arab News*, 16 April. Available at: <https://www.arabnews.com/node/2494171>
11. Wintour, P. (2024) 'Gulf states' response to Iran-Israel conflict may decide outcome of crisis', *The Guardian*, 19 April. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2024/apr/19/gulf-states-response-to-iran-israel-conflict-may-decide-outcome-of-crisis>
12. Makovsky, D. and Ross, D. (2024) 'Why Israel Should Declare a Unilateral Cease-Fire in Gaza', *Foreign Affairs*, 1 May. Available at: <https://www.foreignaffairs.com/middle-east/why-israel-should-declare-unilateral-cease-fire-gaza>

13. U. S. Department of State (2024) *Secretary Antony J. Blinken at a Meeting with Foreign Ministers of the Gulf Cooperation Council Member States. Remarks*. Available at: <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-at-a-meeting-with-foreign-ministers-of-the-gulf-cooperation-council-member-states-2>
14. Lazaroff, T. (2024) 'US-Saudis close to defense pact, calm in Gaza needed to advance — Miller', *The Jerusalem Post*, 2 May. Available at: <https://www.jpost.com/israel-hamas-war/article-799677>
15. Borger, J. (2024) 'Saudis push for "plan B" that excludes Israel from key deal with US', *The Guardian*. 1 May. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2024/may/01/saudi-us-biden-deal-israel>
16. Jacobs, J., Martin, P. and Nardelli, A. (2024) 'US and Saudis Near Defense Pact Meant to Reshape Middle East', *Bloomberg*, 1 May. Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-05-01/us-and-saudis-near-defense-pact-aimed-at-reshaping-middle-east>
17. Financial Times (2024) 'US says defence pact with Saudi Arabia not possible without Israel deal', 4 May. Available at: <https://www.ft.com/content/8f5b6401-6c7c-4f73-8bea-ca9e9a10e9ed>
18. Заява МЗС України щодо ситуації на Близькому Сході // Міністерство закордонних справ України. 17 жовтня 2023. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-situaciyi-na-blizkomu-shodi>
19. Максим Субх провів зустріч з послом Палестини Гашемом Хасаном Даджани // Міністерство закордонних справ України. 3 травня 2024. URL: <https://mfa.gov.ua/news/maksim-subh-proviv-zustrich-z-poslom-palestini-gashemom-hasanom-dadzhani>

Viacheslav Shved,

PhD in History, Associate Professor,
Head of the Department of History of Asia and Africa
of the State Institution 'Institute of World History
of the National Academy of Sciences of Ukraine';
ORCID: 0000-0001-7344-9384

NORMALISATION OF RELATIONS BETWEEN THE ARABIAN MONARCHIES AND ISRAEL IN THE CONTEXT OF THE WAR IN GAZA: challenges, status, and conclusions for Ukrainian diplomacy

Abstract. This article examines the continuation of the normalisation process between the Arabian monarchies and Israel during the war in Gaza and how this factor influences Ukraine's foreign policy.

The Arabian monarchies have maintained their strategic course towards rapprochement and normalisation with Israel despite various internal and external challenges. However, the scope and focus of the negotiations with the United States and Israel on the prospects for such normalisation noticeably changed over time. At the moment of the signing of the Abraham Accords in 2020, the Palestinian issue was effectively not on the agenda for Israel, United Arab Emirates, and Bahrain. The situation changed fundamentally following the outbreak of the war in Gaza: the Palestinian issue took centre stage in the negotiations on normalisation of the relations between the Arabian monarchies and Israel.

Moreover, the unprecedented direct Iranian missile attack against Israel in April 2024 led to the effective consolidation of the anti-Iranian coalition in the Middle East and the acceleration of the normalisation negotiations. Persistent work of American diplomacy with Saudi Arabia, other Arab states in the region, and Israel subsequently created the ground-work for a potential future trilateral American-Saudi-Israeli defence pact.

During the war in Gaza, Ukrainian diplomacy outlined the key parameters of its Middle East foreign policy, which includes supporting the establishment of a Palestinian state as a guarantee of regional peace based on a two-state resolution of the Israeli-Palestinian conflict.

Keywords: Arabian monarchies, Israel, United States, the war in Gaza, normalisation, trilateral defence pact, the Palestinian issue.